

VYBRANÉ ASPEKTY KVALITY ŽIVOTA STUDENTŮ TECHNICKÉ UNIVERZITY

Selected aspects of the quality of life of technical university students

12: 414–424, 2010
ISSN 1212-4117

Zdeněk Valjent¹, Libor Flemr²

¹České vysoké učení technické v Praze, Ústav tělesné výchovy a sportu

²Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu, Psychosociální laboratoř

Summary

The authors implemented an empirical research with the use of a questionnaire examination. The research was performed in students who completed at least two years of the study, in May to June 2008. A pilot study including the reliability test was performed in 53 students; the main research group included 1361 students – 1053 boys and 308 girls. To reveal the importance of information communicated (Disman, 2006) the technique of qualitative research was also conclusively employed – several types of interviews.

A number of important findings were obtained in the study. In the determination of the satisfaction with the life, the university students admit the highest value in the indicator “satisfaction with friends and acquaintances”, further highly estimated indicators being the satisfaction with “the family life”, “the general health condition”, “the success and respect of other people” and “the general quality of life”. The lowest level was assigned to the satisfaction with “the free time”.

In the determination of differences between boy and girl students of the Czech Technical Universities the authors obtained interesting findings. There was the largest difference in two indicators affecting one another: the satisfaction “with his/her partner” and “with his/her sexual life”, where the problem is most likely to be the fact that nearly a half of boys still have not initiated any partnership. In contrast, in girls, there was a lower satisfaction with “their body weight”, “with the body fitness” and “with the health condition”.

In a comparison of results of university students with a sample of the Czech Republic population, in most indicators, there were more positive values in university students. The largest differences in favour of university students were found in the satisfaction “with their friends and acquaintances”, “with the family life”, “with the success and respect recognized by other people” and in “the satisfaction with the body weight”. The sample of the Czech Republic population exerted higher values in the “satisfaction with the free time” and in the male category also in the “satisfaction with the partner” and in the satisfaction “with the sexual life”.

Key words: quality of life – satisfaction with life – students – technical university

Souhrn

Autoři provedli empirický výzkum za použití dotazníkového šetření. Výzkum proběhl u studentů vyšších ročníků, kteří měli za sebou nejméně 2 ročníky studia, a to v květnu a červnu 2008. Pilotní výzkum včetně testu reliabilita byl proveden na 53 studentech, hlavní výzkumný soubor tvořilo 1 361 studentů – 1 053 chlapců a 308 dívek. Abychom blíže odkryli význam podkládaný sdělovaným informacím (Disman, 2006), byla na závěr výzkumu ještě použita technika kvalitativního výzkumu – více typů rozhovorů.

Ve studii došlo k několika zajímavým zjištěním. Při zjišťování spokojenosti se životem vysokoškoláci přiznávají nejvyšší hodnotu u indikátoru „spokojenost se svými přáteli a známými“. Dalšími vysoce hodnocenými indikátory jsou spokojenost „s rodinným životem“, „s celkovým zdravotním stavem“, „s úspěchem a uznáním od ostatních“ a „s celkovou kvalitou života“. Na nejnižší příčce skončila spokojenost „s volným časem“.

Při zjišťování rozdílu mezi studenty a studentkami ČVUT autoři došli k několika pozoruhodným zjištěním. Největší rozdíl byl nalezen ve dvou vzájemně se ovlivňujících indikátorech, a to ve spokojenosti „se životním partnerem“ a „se sexuálním životem“, když podstatou problému je nejspíše zjištění, že skoro polovina chlapců ještě nenavázala partnerský vztah. Naopak u dívek byla zjištěna menší spokojenost „se svou hmotností“, „s tělesnou zdatností“ a „se zdravotním stavem“.

Při komparaci výsledků vysokoškolských studentů se souborem obyvatel ČR byly u většiny indikátorů nalezeny kladnější hodnoty u vysokoškoláků. Nejvyšší rozdíly ve prospěch vysokoškoláků byly nalezeny ve spokojenosti „se svými přáteli a známými“, „s rodinným životem“, „s úspěchem a uznáním od ostatních“ a ve spokojenosti „s tělesnou hmotností“. Soubor obyvatel ČR měl vyšší hodnoty ve spokojenosti „s volným časem“ a u mužské kategorie ještě ve spokojenosti „se svým životním partnerem“ a ve spokojenosti „se sexuálním životem“.

Klíčová slova: kvalita života – spokojenost se životem – studenti – technická univerzita

ÚVOD

V celém světě se zvyšuje podíl duševní práce, což přirozeně vede u většiny lidí ke snižování tělesného zatížení organismu a následně pak i ke snížení fyzické kondice. Tento sedavý způsob života často míívá pokračování i v době po zaměstnání, kdy by již měla být tato jednostranná zátěž kompenzována aktivním pohybem (Kukačka, 2009). V této souvislosti mluví Alvin Töffler (1992) o fenoménu nadměrné stimulace. K té dochází přinejmenším na třech různých úrovních: smyslové, poznávací a rozhodovací.

Podobně můžeme hovořit i o tendencích u vysokoškolské mládeže. Na vysokých školách technického typu je tento fakt ještě znásoben značným nárůstem počtu hodin strávených u počítače (Sak, 2000). Poslední výzkumy potvrzují pokles funkční zdatnosti VŠ populace (Štefánková a kol., 2003).

Do 1. ročníku studia na ČVUT nastupují mladí lidé přivyknuvší středoškolskému způsobu života. Na VŠ jsou pak postaveni před problém co nejrychleji zvládnout přechod na jiný způsob učení, ze kterého pramení i jiný způsob života. Asi u 60 % z nich se navíc jedná o změnu přechodného bydliště. Studium na VŠ je obdobím, kdy mladý člověk ukončuje nejdůležitější etapu svého vzdělávání, nachází svůj životní styl a vývojově se dotváří (Valjent, Flemr, 2010; Valjent, 2010).

Zákonitě dochází současně také ke změnám v kvalitě života vysokoškolských studentů. Zjistit, jak vysokoškoláci vnímají a pocítují jednotlivé faktory kvality života, bylo cílem této studie. Protože existuje podobná studie zkoumající kvalitu života obyvatel České republiky, naše data s touto studií porovnáme.

Theoretická východiska

Kvalita života je složitý a velmi široký pojem. Je těžko uchopitelný pro svou multidimenzionálnitou a komplexnost. Dotýká se pochopení lidské existence, smyslu života a samotného bytí. Zahrnuje hledání klíčových faktorů bytí a sebepochopení. Zkoumá materiální, psychologické, sociální, duchovní a další podmínky pro zdravý a šťastný život člověka. Komplexní pohled na život postihuje jak vnější podmínky, tak i vnitřní rozměry člověka. Přístupy a způsoby zkoumání jsou velmi rozmanité. K hlavním a nejužívanějším patří zaprvé studium souhrnu dílčích komponent objektivně existujícího, skutečného stavu včetně subjektivní dimenze – spokojenosti s daným stavem. Druhým krajinám způsobem je holistické zkoumání celku s vlastní strukturou a významem. Kvalita života je zkoumána ve smyslu celostního pojmu (Svobodová, 2009).

Potůček eviduje několik významných oblastí, které bezprostředně ovlivňují kvalitu a udržitelnost života. Jde o sociální soudržnost a sociální stát, trh práce a zaměstnanost, vzdělávání, strukturu populace, bydlení, rodinu, péči o zdraví, vnější a vnitřní bezpečnost, o životní prostředí a územní potenciály rozvoje. Ekonomika nabízí těmto oblastem jakýsi krevní oběh, napájí je zdroji – a sama závisí na jejich dobrém fungování. Kromě toho můžeme vymezit obecné podmínky usměrňující činnost lidí a institucí ve všech zmíněných oblastech. Jde o formování národní identity, ústavní a politický systém země, regulační působení trhu, státu a občanského sektoru ve vzájemných vztazích (Potůček, 2002).

V současné době existuje celá řada definic kvality života, ale zdá se, že žádná z nich není všeobecně akceptována. Mají však jedno společné – to, že pojem „kvality života“ by měl obsahovat údaje o fyzickém, psychickém a sociálním stavu jedince (Slováček a kol., 2004).

Definice kvality života vychází z Maslowovy teorie potřeb. Maslow vypracoval stupňovité řazení potřeb, které v hierarchickém systému seřadil podle jejich naléhavosti pro člověka. Základní hierarchie je tvořena potřebami: fyziologickými, bezpečí a jistoty, sociálními (lásku, přátelství, sounáležitost), uznání (ocenění, prestiž, kompetence), seberealizace (poznání, estetické potřeby). Vyšší potřeba se objevuje až po uspokojení nižších potřeb (Maslow, 1954).

Zcela jednoduše definuje kvalitu života nositel Nobelovy ceny za ekonomii Ámarta Sen, když ji vymezuje jako dostupnost možností, ze kterých si člověk může vybírat při naplnění svého života (Potůček, 2002). Světová zdravotnická organizace (WHO) pak definuje kvalitu života takto: „Kvalita života je to, jak člověk vnímá své postavení v životě v kontextu kultury,

ve které žije, a ve vztahu ke svým cílům, očekáváním, životnímu stylu a zájmům.“

Přesné, spolehlivě a teoreticky uspokojivé měření kvality života, na kterém by se shodla většina odborníků, zatím neexistuje. Je to způsobeno hlavně tím, že v sobě obsahuje dvě relativně samostatné složky – objektivní a subjektivní. Komplexně pojatou kvalitu života tedy neumíme měřit přímo. To však neznamená, že neexistují teoretické koncepty snažící se komplexně postihnout kvalitu života. Ke zřejmě nejznámějším a nejvíce citovaným patří model vyvinutý Centrem pro podporu zdraví při Univerzitě Toronto v Kanadě. Tento vícerozměrný model vychází z holistického pojetí kvality života a zahrnuje tři základní domény a devět dílčích domén. Skutečná kvalita života u konkrétního jedince je určena osobním významem jednotlivých domén a rozsahem, v jakém u něj dochází k jejich naplnění v reálném životě. Zdůrazňovány jsou možnosti, příležitosti a omezení, které každý člověk ve svém životě má, a tyto jsou odrazem interakce mezi ním a prostředím (Svobodová, 2009).

Tabulka 1 Model kvality života Centra pro podporu zdraví Univerzity Toronto

BÝT (BEING) – osobní charakteristiky člověka	
Fyzické bytí	Zdraví, hygiena, výživa, pohyb, odívání, celkový vzhled
Psychologické bytí	Psychologické zdraví, vnímání, čtení, sebeúcta, sebekontrola
Spirituální bytí	Osobní hodnoty, přesvědčení, víra
PATŘIT NĚKAM (BELONGING) – spojení s konkrétním prostředím	
Fyzické napojení	Domov, škola, pracoviště, sousedství, komunita
Sociální napojení	Rodina, přátelé, spolupracovníci, sousedé (užší napojení)
Komunitní napojení	Pracovní příležitosti, odpovídající finanční příjmy, zdravotní a sociální služby, vzdělávací, rekreační možnosti a příležitosti, společenské aktivity (širší napojení)
REALIZOVAT SE (BECOMING) – dosahování osobních cílů; naděje a aspirace	
Praktická realizace	Domácí aktivity, placená práce, školní a zájmové aktivity, péče o zdraví, sociální začlenování
Volnočasové realizace	Relaxační aktivity podporující redukci stresu
Růstová realizace	Aktivity podporující zachování a rozvoj znalostí a dovedností, adaptace na změny

Zdroj: The quality of life model, University Toronto, Canada: <http://www.utoronto.ca/qol/concepts.htm>

Také podle Mareše (2005) kvalita života vyjadřuje subjektivní hodnocení, které se odehrává v určitém kulturním, sociálním a environmentálním kontextu. Podle něj ale pojmen „kvalita života“ není totožný s termínů „stav zdraví“, „životní spokojenost“, „psychický stav“ nebo „pohoda“.

I když tyto jmenované indikátory nejsou synonymem kvality života, je jejich vztah k pojmu bezprostřední a nepřehlédnutelný (Svatoš, Švarcová, 2006). Možná právě proto také některí autoři zpracovávají stejnou problematiku „přes“ kategorii *lidského zdraví* (Křivochlavý, 2001; Payne a kol., 2005; Zeman 2008, 2010).

Pro subjektivní měření kvality života byla zkonzcipována celá řada dotazníkových metod. Tou nejpoužívanější nejspíše bude „Satisfaction with Life Scale – SWLS“ (Diener, Emmons; 1984) a u nás pak také původní dílo týmu autorů H. Hnilici, H. Hnilicové, H. Janečkové, E. Křížové, J. Payna a K. Schwarze (Hnilicová, 2004).

Podle vzoru práce Hnilicové (2004), s vědomím všech složitostí a nejasnosti týkajících se konceptu „kvalita života“, jsme v této studii kvalitu života VŠ studentů operacionalizovali jako *kognitivní ohodnocení jejich vlastního života*, které se týká spokojenosti života v jeho jednotlivých oblastech (vztahy, studium, přítelé, volný čas a jiné).

Ke zjištění intenzity spokojenosti se životem (kvality života) vysokoškolských studentů použijeme v našem výzkumu několik indikátorů ze jmenovaných standardizovaných dotazníkových metod, další indikátory doplníme podle naší úvahy vycházejíce z těchto vzorů.

METODIKA

Cílem této práce je:

- identifikovat intenzitu hlavních atributů kvality života studentů ČVUT;
- zjistit rozdíl mezi studenty a studentkami;
- porovnat naši studii se studií Hnilicové (2004).

Jako vhodný základ pro *model výzkumu* jsme ve své práci zvolili tzv. *smíšený typ výzkumu*, kde se určitým způsobem kombinují kvalitativní i kvantitativní postupy (Hendl, 2005). Do první etapy výzkumu jsme zahrnuli především všechny přípravné práce na vývoji dotazníku. Ten se stal na základě studia literatury směsi již existujícího nástroje (Hnilicová, 2004) a částí, kterou

jsme podle vlastní úvahy navrhli sami. Konečným krokem bylo ujištění, aby studenti, jakožto cílová skupina výzkumu, všem otázkám bezpodmínečně rozuměli.

K tomu jsme využili kvalitativní techniky v podobě hloubkového a skupinového rozhovoru (Punch, 2008). Konečné otestování dotazníku jsme provedli pilotní studií na souboru 53 studentů. Tato skupina podstoupila také test reliability metodou opakování měření (Řehák, 1998; Chráska, 2007) s výsledkem hodnoty Spearmanova koeficientu mezi 0,54–0,96. Přesné znění všech otázek v dotazníku bylo ještě ve shodě s Lawshem (1975) dopracováno a odsouhlaseno na ústních konzultacích se třemi sociologickými experty.

Hlavní empirický výzkum byl proveden neinvazivním deskriptivním zjišťováním za použití kvantitativní diagnostické metody – dotazníkového šetření. Výzkum proběhl u studentů vyšších ročníků, kteří měli za sebou nejméně 2 ročníky studia, a to v květnu a červnu 2008.

Abychom blíže odkryli význam podkládaný sdělovaným informacím (Dismann, 2006), použili jsme na závěr svého výzkumu ještě techniku kvalitativního výzkumu – více typů rozhovorů.

Hlavní výzkumný soubor tvořilo celkem 1 361 studentů. Z toho bylo 1 053 chlapců (77,4 %) a 308 dívek (22,6 %) ve věku 20–28 let. Pocházeli ze všech krajů České republiky, včetně Slovenska (3,7 %) a zahraničí (0,4 %), když nejvíce samozřejmě z Prahy (28,3 %) a Středočeského kraje (15,9 %). Soubor nebyl vybrán na základě prostého výběru; je tedy *kvazireprezentativní* tj. reprezentuje základní soubor studentů vyšších ročníků ČVUT v logickém, nikoli však ve statistickém slova smyslu (Zich, 2004). Dostatečná velikost výběrového souboru nám dovoluje získané výsledky obezřetně zobecňovat na základní soubor – všechny studenty ČVUT (Blaikie, 2003; Hnilicová, 2004).

Při rozhovorech se studenty nám asistovalo celkem 32 studentů vyšších ročníků.

Při analýze kvantitativních dat jsme použili jako metody pro určení polohy a rozptýlení – průměr na škále (aritmetický průměr) a směrodatnou odchylku (Std.), neboť se v sociologických výzkumech běžně využívají (Sak, 2000; Sak, Saková, 2004; Zich, 2005) a také doporučují: „U škálovaných odpovědí můžeme vypočítat směrodatnou odchylku jako míru rozptýlenosti“ (Punch, 2008, s. 78). Vede nás k tomu fakt,

že v dotazníku jsme vymezili na Likertově sedmibodové škále kategorie, které jsou si zde navzájem rovnocenné co do síly výroku (Pecha, 2005). Analýza dat byla provedena pomocí statistického programového systému SPSS verze 14,0.

K určování rozdílů mezi studenty a studentkami v jednotlivých atributech jsme pro stanovení „věcné významnosti“ (Blahuš, 2000; Soukup, Rabušic, 2007) použili „mediánové kategorie“ obou souborů, což je kategorie, pro kterou kumulativní četnost je 0,5 nebo vyšší, když pro předchozí kategorii byla kumulativní četnost menší než 0,5. Tato charakteristika je tedy pro hodnocené proměnné střední hodnotou (Řezanková, 2007).

Hodnoty pro hodnocení věcné významnosti jsme si předem stanovili na základě tvrzení Zicha (2004, s. 80) takto:

Věcná významnost

Pod 5 % – nízká (sociologicky neprokazatelná)
5–9,9 % – střední (sociologicky prokazatelná)

Nad 10 % – výrazná

Ke komparaci s našimi daty byl použit výzkum Hnilicové (2004), když text otázek i metodologie měření byly skoro totožné. Tento výzkum byl proveden na souboru 1 080 respondentů ČR ve věku 16–86 let, kde muži tvořili 42 % a ženy 58 %. Vysokoškolsky vzdělaných lidí zde bylo 22,4 %.

Pro názornost připojujeme použitou otázku a možnosti výběru odpovědí:

Označte, prosím, pro každou z následujících oblastí stupeň Vaši spokojenosti, kterou jste prožíval/a v posledním roce. K posouzení použijte stupnici 1–7 s tímto vyjádřením:

1 – vůbec ne; 2 – převážně ne; 3 – spíše ne; 4 – nemohu se rozhodnout; 5 – spíše ano; 6 – převážně ano; 7 – určitě ano (0 napište, jestliže nemáte rodiče a jestliže nemáte partnera).

Tabulka 2 Otázky a možnosti odpovědí

Jak jste spokojen/a:	0	1	2	3	4	5	6	7
Se svým vzhledem								
Se svou tělesnou hmotností								
atd. - “ -								

VÝSLEDKY A DISKUSE

A. Výsledky pilotní studie

Test-retest provedlo 53 studentů vyšších ročníků s opakováním po 1–2 týdnech, tak aby se již

snižil efekt zapamatování původních odpovědí a ještě nedošlo ke změně zkoumaných konceptů (Malý, 2000).

Tabulka 3 Test-retest pilotní studie

Otzávka č.	Spokojenost	Spearman k. k.
1	Se svým vzhledem	0,734
2	Se svou hmotností	0,773
3	S uznáním od ostatních	0,578
4	Se svým rodinným životem	0,821
5	Se svými přáteli	0,541
6	Se svým životním partnerem	0,962
7	Se svým sexuálním životem	0,862
8	Se svým studiem obecně	0,546
9	Se svými studijními výsledky	0,785
10	Se svou finanční situací	0,767
11	Se svou bytovou situací	0,854
12	Se svým volným časem	0,627
13	Se svým zdravotním stavem	0,705
14	Se svou tělesnou zdatností	0,809
15	Celkově se svým životem	0,570

Podle tzv. interpretace souvislostí podle korelačního koeficientu (De Vaus, 2002) prošli testem reliability všechny indikátory (otázky). Do kategorie interpretace souvislostí „podstatné až velmi silné“ (0,50–0,69) můžeme zařadit 5 atributů; do kategorie „velmi silné“ (0,70–0,89) pak celkem 9 atributů a do kategorie „téměř perfektní“ (0,90–0,99) pak jeden atribut.

B. Hlavní výzkum

Všechny výsledky zjištěné pomocí statistického programového systému SPSS verze 14.0 jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 4 Průměrné hodnoty „spokojenosti života“ – srovnání studentů a studentek ČVUT

Spokojenost	Míry polohy				Pořadí	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy		
	Průměr	Std.	Průměr	Std.		
Se svými přáteli a známými	5,97	0,98	6,01	1,04	1.	1.
Se svým zdravotním stavem	5,59	1,30	5,29	1,40	2.	4.
S rodinným životem	5,41	1,55	5,38	1,66	3.	2.
S celkovou kvalitou života	5,20	1,26	5,16	1,25	4.	5.
S úspěchem a uznáním od ostatních	5,08	1,17	5,08	1,10	5.	6.
Se svou tělesnou hmotností	4,92	1,76	4,42	1,75	6.	13.
Se svou bytovou situací	4,87	1,70	4,75	1,78	7.	10.
Se svým vzhledem	4,83	1,34	4,69	1,42	8.	11.
Se svou tělesnou zdatností	4,75	1,52	4,28	1,57	9.	14.
Se svými studijními výsledky	4,65	1,60	5,01	1,39	10.	7.
Se svým studiem všeobecně	4,62	1,44	4,87	1,25	11.	8.
Se svou finanční situací	4,44	1,64	4,47	1,60	12.	12.
Se svým sexuálním životem	4,37	2,03	5,35	1,75	13.	3.
Se svým volným časem	4,34	1,70	3,99	1,83	14.	15.
Se svým životním partnerem	3,64	2,66	4,82	2,52	15.	9.

Tabulka 5 Věcná významnost rozdílů hodnot „spokojenosti života“ mezi studenty a studentkami ČVUT

Spokojenost	Muži		Ženy		V. V. (%)
	Průměr	Med. k.	Průměr	Med. k.	
Se svými přáteli a známými	5,97	67,2	6,01	64,1	3,1
Se svým zdravotním stavem	5,59	75,5	5,29	83,2	7,7
S rodinným životem	5,41	72,7	5,38	71,1	1,6
S celkovou kvalitou života	5,20	54,5	5,16	54,1	0,4
S úspěchem a uznáním od ostatních	5,08	63,2	5,08	65,0	1,8
Se svou tělesnou hmotností	4,92	55,9	4,42	69,5	13,6
Se svou bytovou situací	4,87	57,7	4,75	59,2	1,5
Se svým vzhledem	4,83	66,3	4,69	68,8	2,5
Se svou tělesnou zdatností	4,75	62,5	4,28	73,0	10,5
Se svými studijními výsledky	4,65	66,6	5,01	60,5	6,1
Se svým studiem všeobecně	4,62	71,9	4,87	68,3	3,6
Se svou finanční situací	4,44	71,1	4,47	71,9	0,8
Se svým sexuálním životem	4,37	63,2	5,35	40,5	22,7
Se svým volným časem	4,34	43,6	3,99	51,7	8,1
Se svým životním partnerem	3,64	53,3	4,82	33,0	20,3

Z předložených výsledků a výpočtu se dají vysledovat následující fakta, která jsou podepřena i rozhovory se studenty.

1. Fakta platící pro celý soubor vysokoškoláků:

- a) Nejvíce jsou spokojeni se svými přáteli a známými, což odpovídá také výsledkům státnímu výzkumu Šťastnové (1999), která doslova charakterizovala životní období mladých lidí do 29 let jako období „nezávislého života s širším okruhem známých“. Z rozhovoru se studenty vyšších ročníků ale také vyplývá, že pevnost jejich přátelství se sice nemění, ale četnost jejich střetnutí se svými přáteli se snižuje. Dříve se navštěvovali více, teď již nemají tu potřebu. V prvním ročníku se chtěli scházet jako spolužáci ze střední školy každý měsíc, ale vydrželo to první 2–3 měsíce a postupně tomu byl učiněn konec. Kolektiv se postupně rozutíká; lidé se vzdalují. Organizovat střetnutí 4 přátel na jeden večer je již nyní těžší. Kolikrát si to rozmyslí; někdy jdou a někdy ne; raději se vyspí a získají nové síly. Je to také odrazem volného času. Nestíhají – ško-
- la i práce jsou nyní více náročné na čas. Mají velkou ctižádostivost – připravují se na dobré zaměstnání a tomu obětuju i tyto vztahy. Někteří naopak vypovídají, že např. na magisterském studiu vznikají nové kruhy studentů. Pořádají se akce, začínají tím nové přátelské vztahy a získávají se noví přátelé, utužují se i nová přátelství.
- b) Veliká spokojenosť přetrává také s rodinným životem. Z celkového souboru jen 7 studentů nemá rodinu; na druhé straně celkem 31,2 % studentů ohodnotilo svou spokojenosť s rodinou číslem 6 – „převážně ano“ a 27,7 % studentů číslem 7 – „určitě ano“. I tak se ale četnost střetnutí v rodině snižuje. I ti bydlící v Praze s rodiči se vyjadřují, že se s rodiči vidí mnohem méně než dříve („skoro vůbec se s rodiči nevidím, neboť v době, kdy přijdu domů, oni již spí a naopak“). To samé u mimopražských. Nejdříve jezdili každý víkend, další rok 1× za 14 dní, teď je to již 1× za 3–4 neděle. Jde zde především o čas a také peníze. Vliv na to má i vytvoření partnerského vztahu. Na druhou stranu se mohou zkvalitňovat rodinné vztahy.
- c) I když se četnost a čas návštěv snižují, jsou si vzácnější a více si toho řeknou („vídáme se

- s matkou méně, když se vidíme, nemáme čas se ani pohádat“).
- d) Někteří studenti se stále snaží udržet stejnou frekvenci návštěv rodiny – např. 3–4× za měsíc.
 - e) Většina z nich je prakticky spokojena i se svým zdravotním stavem. Pouze 0,8 % z nich není spokojeno vůbec, negativně hodnotí svůj zdravotní celkem 11,9 % studentů. To odpovídá i charakteristice tohoto období podle Provazníkové a kol. (2002): „I když je věk, ve kterém mladý člověk studuje na vysokej škole, charakterizován jako období s nejnižší nemocností a úmrtností, vysokoškolští studenti tvoří zvláštní skupinu populace, která se nachází ve zvýšeném riziku vzniku zdravotních problémů.“
 - f) Veliká spokojenosť panuje také s úspěchem a uznáním od ostatních. Pouze 9,9 % studentů se ohodnotilo na třech negativních stupních, 15,6 % se nedovede rozhodnout a celkem 74,5 % se hodnotí třemi kladnými stupni. Studenti vypovídají, že rodina, kamarádi i okolí si jich nyní po absolvování několika ročníků VŠ více všímají, mají k nim jiný, kladnější vztah. Dívají se na ně jako na lidi, kteří již něco umí a v životě se neztratí, i kdyby již třeba školu nedokončili.
 - g) Převážně s témito čtyřmi faktory souvisí i hodnocení celkové kvality života, která také vychází velice kladně. Zde pouze 10 studentů odpovědělo „vůbec ne“; na třech negativních stupních se ohodnotilo celkem 13,5 % studentů; nedovedlo se rozhodnout 6,6 % studentů a na kladných stupních zůstalo 79,9 % studentů.
 - h) Na jednom z posledních míst v hodnocení spokojenosť se životem skončil volný čas. Studenti jej hodnotí na průměrných hodnotách, čemuž obrazně odpovídá i skupina odpovídajících „vůbec ne“ se 7,2 % a jako protiklad skupina odpovídajících „určitě ano“ s 7,1 %.
 - i) Když má student vedle studia i práci, zákonitě volný čas klesá. Z výpovědí studentů se dá usoudit, že asi třetina studentů vyšších ročníků nepracuje. Další dvě třetiny studentů si nějakým způsobem přivydělávají nebo jsou i úplně soběstační. Ideální je prý ten systém (lépe to nejde), kdy si stáhnou 30 vyučovacích hodin do třídenního rozvrhu. Další dva pracovní dny pracují a školní záležitosti včet-

ně úkolů a příprav dodělávají o víkendu. Necelých 20 % z nich má něco jako poloviční úvazek. A když si ještě do toho všechno najdou přítele/přítelkyni, pak již nezbývá volný čas skoro na nic. Někdy zažívají až takové extrémy, že když cítí, že jsou strašně unaveni, řeknou si dost, všechno včetně školy hodí za hlavu a věnují ten čas i odpočinku a nějaké zábavné činnosti, např. výletu.

2. Fakta rozdílná vzhledem k pohlaví studentů (signifikantní rozdíly):

- a) Největší rozdíl mezi studenty a studentkami lze spatřit ve dvou faktorech vzájemně se ovlivňujících, a to ve spokojenosť se životním partnerem a se sexuálním životem (výrazná věcná významnost – rozdíl 20,3 %; resp. 22,7 %). Podstatou problému nejspíše spadá do zjištěného faktu, že z chlapců ještě nenavázalo partnerský vztah 47,8 %, kdežto z dívek nenavázalo vztah již jen 26,4 %. Chlapci odpovídali takto: kromě 47,8 % bez vztahu jsou s partnerkou max. nespokojeni jen 2; negativními stupni se ohodnotilo 2,2%; 3,4 % se nedovede rozhodnout a 46,7 % se ohodnotilo třemi kladnými stupni.
- b) Děvčata pak odpovídala: kromě 26,4 % bez vztahu jsou s partnerem max. nespokojeny jen 2; negativními stupni hodnotí svou spokojenosť 4%; 2,6 % se nedovede rozhodnout a 67 % se ohodnotilo třemi kladnými stupni.

Rozhovory na toto téma jsme se studenty nena-vázali.

- c) Věcná významnost také poukázala na rozdíly ve 3 faktorech, které mají spolu určitou souvislost. Jedná se o spokojenosť se svou hmotností (výrazná věcná významnost 13,6 %); spokojenosť se svou tělesnou zdatností (výrazná věcná významnost 10,5 %) a spokojenosť se zdravotním stavem (střední věcná významnost 7,7 %). Výsledky všech faktorů mluví v neprospech děvčat. Potvrдила se věcná významnost četnosti pohybových aktivit ve prospěch chlapců, což může být základním faktorem při hledání příčin těchto rozdílů. Je nutno zde ovšem připomenout i obecně známé biologické rozdílnosti mezi oběma pohlavími, které hrají v neprospech děvčat zvláště v tomto věku.

- d) Rozdíl byl potvrzen také ve spokojenosti se svým volným časem (střední věcná významnost 8,1 %) v neprospěch děvčat. Lze se jen domnívat, že určitou roli zde hraje vyšší četnost trávení času s přítelem a také typická ženská pečlivost, která přiměje děvčata k pocitu, že nemají dostatek času na splnění všech potřebných úkolů.
- e) Posledním zjištěným rozdílem je spokojenost se studijními výsledky (střední věcná významnost 6,1 %), kde opět děvčata vyhávají. Signifikantně se potvrdil i rozdíl

v prospěchu mezi chlapci a děvčaty, takže je možno konstatovat, že tento pocit mají děvčata oprávněně.

C. Komparace dvou studií

Všechna důležitá data lze sledovat v následující tabulce. Na rozdíly mezi oběma soubory je nahlíženo z pohledu studentů ČVUT.

Tabulka 6 Srovnání „spokojenosti života“ studentů ČVUT s obyvateli ČR

Spokojenost	Průměry na škále			Průměry na škále		
	Muži	Studenti	Rozdíl	Ženy	Studentky	Rozdíl
Se svými přáteli a známými	5,48	5,97	0,49	5,55	6,01	0,46
S rodinným životem	5,14	5,41	0,27	5,14	5,38	0,24
S úspěchem a uznaním od ostatních	4,69	5,08	0,39	4,70	5,08	0,38
Se svou tělesnou hmotností	4,40	4,92	0,52	4,09	4,42	0,33
Se svou bytovou situací	4,89	4,87	-0,02	4,87	4,75	-0,12
Se svým vzhledem	4,73	4,83	0,10	4,41	4,69	0,28
Se svým studiem – prací*	4,81	4,62	-0,19	4,84	4,87	0,03
Se svým sexuálním životem	4,97	4,37	-0,60	4,64	5,35	0,71
Se svým volným časem	4,68	4,34	-0,34	4,72	3,99	-0,73
Se svým životním partnerem	5,43	3,64	-1,79	4,71	4,82	0,11
S celkovou kvalitou života	5,16	5,20	0,04	4,97	5,16	0,19

* I když porovnávaný faktor není u obou dvou souborů totožný, lze uvažovat, že pro studenty VŠ je studium prací.

Z předložených výsledků a výpočtu se dají vysledovat následující fakta:

1) Porovnání mužů a studentů VŠ

Zřetelné kladné rozdíly

Jestliže chápeme studenty VŠ jako budoucí „elitu národa“, jsou z tohoto pohledu zjištěné rozdíly zcela logické. Největší rozdíl jsme zjistili ve spokojenosti se svou tělesnou hmotností (+0,52). Ta je dána především věkem studentů,

určitě v průměru nižším, než měl soubor mužů ve studii Hnilicové a také určitě vyšší četností pohybových aktivit vysokoškoláků.

Jak již bylo konstatováno dříve, také spokojenost s přáteli a známými je pro věk vysokoškoláků zcela typická (rozdíl +0,49). Podobně jsme již také dříve charakterizovali spokojenost s úspěchem a uznaním od ostatních (rozdíl +0,39). Menší, ale ještě zcela zřetelný rozdíl můžeme nalézt ve spokojenosti s rodinným

životem (+0,27). Dá se předpokládat, že procento vysokoškoláků žijících ve spokojených a plných rodinách bude také vyšší než u průměrné populace.

Podobné hodnoty

Podobné hodnoty u obou souborů jsme zaznamenali ve čtyřech faktorech, a to ve spokojenosnosti s bytovou situací (-0,02); se svým vzhledem (+0,10); se svým studiem či prací (-0,19) a s celkovou kvalitou života (+0,04). Nutno zde poznamenat, že nejméně v hodnotě spokojenosnosti s celkovou kvalitou života by se dal předpokládat vyšší výsledek studentů VŠ.

Zřetelné záporné rozdíly

Největší rozdíl lze najít ve spokojenosnosti se svým životním partnerem (-1,79). Jak již bylo zaznamenáno na jiném místě, hlavní příčina bude v tom, že skoro polovina vysokoškoláků ještě nemá partnera. Do jisté míry se dá polemizovat i se zatím vědecky neověřeným faktorem, že studenti technické univerzity budou mít s navazováním partnerských vztahů určité problémy. S tím souvisí i spokojenosnost se sexuálním životem (-0,60).

Trochu z jiného soudku je logické zjištění o rozdílu ve spokojenosnosti s volným časem (-0,34).

Na to má velký vliv určitá zaměstnanost studentů VŠ, která když se spojí s povinnostmi ve škole, zapříčinuje nedostatek času pro volnočasové aktivity.

2) Porovnání žen a studentek VŠ

Zřetelné kladné rozdíly

Opět zde můžeme konstatovat, že tyto rozdíly jsou víceméně očekávané a logické. V porovnání s muži a studenty je jich více, což vede k mínění, že studentky ČVUT jsou trochu výjimečné. Vyplyná to možná i ze spojení „žena – technická univerzita“, což je samo o sobě hodno většího zřetele.

Největší rozdíl byl shledán ve spokojenosnosti se sexuálním životem (+0,71); se spokojenosností s přáteli a známými (+0,46); s úspěchem a uznaním od ostatních (+0,38); se svou tělesnou hmotností (+0,33) a s rodinným životem (+0,24). Důvody téhoto rozdílu jsou stejně či podobné jako u studentů, důvody vyšších hodnot u sexu si hledat netroufneme. Navíc se našel rozdíl i ve spokojenosnosti se svým vzhledem

(+0,28), což lze opět připočítat na vrub nižšimu věku studentek.

Podobné hodnoty

Podobné hodnoty u obou souborů jsme zaznamenali ve čtyřech faktorech, a to ve spokojenosnosti s celkovou kvalitou života (+0,19); se svým životním partnerem (+0,11); se svým studiem či prací (+0,03) a se svou bytovou situací (-0,12). Možná bychom mohli očekávat vyšší rozdíly ve prospěch studentek ve spokojenosnosti se svým partnerem i s celkovou kvalitou života; další dvě hodnoty jsou plně očekávané.

Zřetelné záporné rozdíly

Rozdíl ve spokojenosnosti s volným časem (-0,73) je také očekávateLNý, i když jeho velikost je na pováženou. Zde se u studentek spojuje několik faktorů: přání být úspěšnou studentkou, pracovní poměr vedle studia, partnerský vztah a navíc myšlenka „co všechno bych ještě měla stihnout udělat“.

ZÁVĚR

Ve studii došlo k několika zajímavým zjištěním. Při zjišťování spokojenosnosti se životem vysokoškoláci přiznávají nejvyšší hodnotu v indikátoru „spokojenosnost se svými přáteli a známými“. Dalšími vysoce hodnocenými faktory jsou „spokojenosnost s rodinným životem“, „s celkovým zdravotním stavem“, s „úspěchem a uznaním od ostatních“ a s „celkovou kvalitou života“. Na nejnižší příčce skončila „spokojenosnost s volným časem“.

Při zjišťování rozdílu mezi studenty a studentkami ČVUT jsme došli k několika pozoruhodným zjištěním. Největší rozdíl byl nalezen ve dvou vzájemně se ovlivňujících faktorech, a to ve spokojenosnosti se životním partnerem a se sexuálním životem, když podstatou problému je zjištění, že skoro polovina chlapců ještě nenavázala partnerský vztah. Naopak u dívek byla zjištěna menší spokojenosnost se svou hmotností, tělesnou zdatností a zdravotním stavem.

Při komparaci výsledků dvou studií byly u většiny dimenzi nalezeny kladnější hodnoty u vysokoškoláků. Nejvyšší rozdíly ve prospěch vysokoškoláků byly nalezeny ve spokojenosnosti se „svými přáteli a známými“, „s rodinným životem“, s „úspěchem a uznaním od ostatních“ a ve spokojenosnosti „s tělesnou hmotností“. Soubor obyvatel ČR měl vyšší hodnoty ve spoko-

nosti „s volným časem“ a u mužské kategorie ještě ve spokojenosti „se svým životním partnerem“ a ve spokojenosti „se sexuálním životem“.

Je otázkou, do jaké míry lze zjištěné údaje brát jen jako typické pro studenty technických oborů, či je možno je více zobecňovat na české vysokoškoláky. Podobné studie totiž zatím nebyly (alespoň podle našeho výsledku hledání) na jiných vysokých školách provedeny.

* Výstup vznikl za podpory Specifického výzkumu 2010-261601.

LITERATURA

- BLAHUŠ, P.: Statistická významnost proti vědecké průkaznosti výsledků výzkumů. *Česká kinantropologie*, 2000, 4 (2), 53–71.
- BLAIKIE, N.: *Analyzing Quantitative Data*. London: Sage. 2003.
- DE VAUS: *Surveys in social research*. London: Routledge. 2002.
- DIENER, E., EMMONS, R. A.: The independence of positive and negative affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1984, 47, 1105–1117.
- DISMAN, M.: *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha, Karolinum. 2006.
- HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum*. Základní metody a aplikace. Praha: Portál. 2005.
- HNILICOVÁ, H.: Dopad společenských změn po roce 1989 na kvalitu života lidí v ČR. In: Hnilicová, H. (eds.): *Kvalita života – Sborník příspěvků z konference konané 25. 10. 2004 v Třeboni*.
- CHRÁSKA, M.: *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing. 2007.
- KŘIVOHLAVÝ, J.: *Psychologie zdraví*. Praha: Portál. 2001.
- KUKAČKA, V.: *Zdravý životní styl*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. 2009.
- LAWSHE, CH.: A quantitative approach to content validity. *Personel Psychology*, 1975, 28, 563–575.
- MALÝ, M.: Dotazníky o kvalitě života. *Robust*. 2000, s. 176–183. Retrieved June 14, 2009 from http://www.statspol.cz/robust/2000_maly_00.pdf
- MAREŠ, J.: Kvalita života a její proměny v čase u téhož jedince. *Čs. psychologie*, 2005, 44 (1), 20–34.
- MASLOW, A. H.: *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row, 1954.
- PAYNE, J. a kol.: *Kvalita života a zdraví*. Praha: Triton, 2005.
- PECHA, O.: K teorii postojů v kinantropologii. *Česká kinantropologie*, 2005, 9 (2), 61–75.
- POTŮČEK, M.: „Velká hra o budoucnost.“ *Lidové noviny*, 23. 3. 2002.
- PROVAZNÍKOVÁ, H. a kol.: Determinanty zdraví vysokoškolských studentů. *Vita nostra revue*, 2002, 2, 69–75.
- PUNCH, K. F.: *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008.
- REHÁK, J.: Quality of Data I. – Classical Model of Measuring Reliability and its Practical Application. *Sociologický časopis*, 1998, 34 (1), 51–60.
- ŘEZANKOVÁ, H.: *Analýza dat z dotazníkových šetření*. Příbram: PBtisk. 2007.
- SAK, P.: *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklič, 2000.
- SAK, P., SAKOVÁ, K.: *Mládež na křížovatce*. Praha: Svoboda Servis. 2004.
- SLOVÁČEK, L. a kol.: Kvalita života nemocných – jeden z důležitých parametrů komplexního hodnocení léčby. *Vojenské zdravotnické listy*, 2004, 73 (1), 6–9.
- SOUKUP, P., RABUŠIC, L.: Několik poznámek k jedné obsesi českých sociálních věd – statistické významnosti. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2007, 43 (2), 378–395.
- SVATOŠ, T., ŠVARCOVÁ, E.: Žákovské prekoncepty pojmu „kvalita života“. 2006. Retrieved June 21, from <http://www.phil.muni.cz/ped/kvalita/sources/Capv-sb.pdf>
- SVOBODOVÁ: Kvalita života. Retrieved June 18, 2009 from <http://isf.webpark.cz/docs/gloklim.rtf>
- ŠŤASTNOVÁ, P.: *Životní styl – vějíř životních stylů*. Grant GA ČR 403/98/0170. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999.
- ŠTEFÁNIKOVÁ, Z. a kol.: Aktuálne poznatky o životnom štýle vysokoškolákov z aspektu kardiovaskulárneho rizika. *Vojenské zdravotnické listy*, 2003, 72 (4), 150–153.
- TÖFFLER, A.: *Šok z budoucnosti*. Praha: Práce. 1992.
- VALJENT, Z.: Aktivní životní styl vysokoškoláků. *Dizertační práce*. Praha: FTVS-UK. 2010, 213 s. Vedoucí dizertační práce doc. PhDr. Irena Slepčková.
- VALJENT, Z., FLEMR L.: Vybrané aspekty rizikového chování studentů technické univerzity. *Kontakt*, 2010, vol. 12, no 2, s. 174–184.
- ZEMAN, M. Koncept SEIQoL jako nástroj pro hodnocení kvality života. *Kontakt*, 2008, vol. 10, no 1, s. 140–149.
- ZEMAN M.: Using the international classification of functioning, disability and health (IFC) for the evaluation of patients with ankylosing spondylitis. *Journal of nursing, social studies and public health*, 2010, vol. 1, no 3–4.
- ZICH, F.: *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: EU-PRESS. 2004.

*Zdeněk Valjent, Libor Flemr
Zdenek.Valjent@seznam.cz*